

Hemşirelik Öğrencilerinde Öz Yeterlik Düzeyinin Eğitim Stresi Üzerine Etkisi*

The Effect of Nursing Students' Self-Efficacy Levels on Education Stress

SEDİ GÖGER*

AYŞE ÇEVİRME**

- Bu çalışma 25-27 Ekim 2018 tarihleri arasında BAE/Dubai'de düzenlenen "International Conference on Multidisciplinary, Engineering, Science, Educational and Technology" Kongresinde sözel bildiri (özet) olarak sunulmuştur.

Cite this article as: Güder S, Çevirme A. Hemşirelik öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin eğitim stresi üzerine etkisi. HEAD. 2019;16(4):306-312

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı, Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih ve no, 31/05/2018, 71522473/050.01.04/130).
Bilgiendirilmiş Onam: Çalışmaya katılan hemşirelerden bilgilendirilmiş yazılı onam alınmıştır.
Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.
Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamışlardır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the Sakarya University Ethics Committee (Date and no, 31/05/2018, 71522473/050.01.04/130).
Informed Consent: Written informed consent was obtained from the students who participated in this study.
Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.
Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

© Telif Hakkı 2019 Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Semahat Arsel Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Merkezi (SANERC), Logos Tıp Yayıncılık tarafından yayımlanmaktadır.
© Copyright 2019 by Koç University School of Nursing Semahat Arsel Nursing Education and Research Center (SANERC). This Journal published by Logos Medical Publishing.

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin eğitim stresi üzerine etkisini belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı türdeki araştırmanın örneklemini, bir kamu üniversitesinin sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümünde öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 246 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, Tanıtıcı ya da Demografik Bilgi Formu, Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t testi, ANOVA, Kruskal-Wallis testi, Pearson korelasyon ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Bağımsız değişkenlerden cinsiyet, sınıf ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puanının, Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği toplam puanını yordamakta ilişkili faktörler olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerde algılanan öz yeterlik düzeyinin hemşirelik eğitimi stresi üzerinde etkili olduğu saptandı. Öğrencilerin eğitimleri boyunca yaşadıkları stres türünün, derecesinin ve stresle baş etme yollarının değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Eğitim stresi; hemşirelik öğrencisi; öz yeterlik.

ABSTRACT

Aim: This study aimed to determine the effect of nursing students' self-efficacy levels on nursing education stress.

Methods: The sample of the descriptive research comprised 246 undergraduate nursing students who agreed to participate in the study. In the collection of data, the Introductory Characteristics Information Form for Students, the Nursing Education Stress Scale, and the General Self-Efficacy Scale were used. The data were analyzed with descriptive statistics, independent sample t test, ANOVA, Kruskal-Wallis test, Pearson correlation, and multiple regression.

Results: This study showed a significant negative correlation between the total score of the General Self-Efficacy Scale and the Nursing Education Stress Scale at the weak and advanced levels ($p<0.05$). The total scores from the independent variables of gender and class and the General Self-Efficacy Scale were found to be related factors in predicting the total score on the Nursing Education Stress Scale ($p<0.05$).

Conclusion: As a result of the study, it was determined that as the general self-efficacy levels of the nursing students increased, their educational stress levels decreased. It is recommended that students be evaluated for the type and degree of stress and for the ways of coping with stress during their education.

Keywords: Educational stress; nursing student; self-efficacy.

* S Göger, Öğr. Gör.
Sakarya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sakarya
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Seda Göger, Öğretim Görevlisi
Sakarya Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Serdivan / Sakarya
Tel: 0 264 295 54 54 Faks: 0 264 295 68 96
e-posta: sedagoger@sakarya.edu.tr

** A Çevirme, Doç. Dr.
Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sakarya
e-posta: acevirme@sakarya.edu.tr

Hemşirelik eğitimi teorik ve klinik alt yapısı olan kuramsal ve uygulamalı bir süreçtir. Hemşirelik öğrencileri bu süreç boyunca hasta bir insanın bakım sorumluluğunu alma, pratik uygulamalarda yanlış yapma korkusu, kendine güven duygusunda yetersizlik, klinik aktivitelerde öğretim elemanı tarafından yeterince desteklenmeme gibi farklı stres faktörleri ile karşı karşıya kalmaktadır.⁽¹⁾ Akademik stres olarak da adlandırabileceğimiz bu eğitim stresi, bireyin motivasyonunu düşürmekle kalmayıp onların fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde de olumsuz etkiler göstermektedir. Ayrıca profesyonel hemşirelik rollerinin kazanılması için geliştirilen uygulamalı programlar eğitim stresinin derecesini arttırmaktadır.⁽²⁾ Literatürde yer alan bir çalışmaya göre hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları eğitim stresinin klinik uygulama ile ilişkili olduğu bulunmuştur.⁽³⁾ Mankan ve arkadaşları ise hemşirelik öğrencilerinin uygulama eğitiminde hasta, hemşire ve öğretim elemanı gibi faktörler sebebiyle stres yaşadıklarını belirlemiştir.⁽⁴⁾ Hemşirelik öğrencilerinde ortaya çıkan eğitim stresinin azaltılması veya ortadan kaldırılması için eğitimde doğru yaklaşımların kullanılmasının önemi kaçınılmazdır.

Ülkemizde var olan hemşirelik eğitimi değerlendirildiğinde klasik eğitim yaklaşımının egemen olduğu ve öğrencinin bireysel özelliklerinin önemsenmediği görülmektedir.⁽⁵⁾ Ancak hemşirelik öğrencilerinin öğretim hayatındaki başarıları anksiyete, stres, motivasyon ve öz yeterlik gibi bazı bireysel faktörlerden etkilenmektedir.⁽⁶⁾ Hemşirelik eğitim sürecinin ne derece öğrenme hedeflerine ulaştığını belirlemek için öğrencinin performansını etkileyen öz yeterlik düzeyinin anlaşılmasının önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.⁽⁷⁾

Öz yeterlik kavramı, yaşam ile ilgili olaylar üzerinde etkili olabilmek için, bireylerin belirli bir performans sergileyip sonuca varması ve bütün bunları yapabilmeye kendine olan inancını ifade etmektedir.⁽⁸⁾ Öz yeterlik algısı bireyin amaçlarına ulaşmak için ne kadar çaba harcadığını, güçlüklerle yüz yüze kalabilme süresini ve başarısızlıklar yaşadığı zaman tepkisini etkilemektedir. Diğer bir deyişle öz yeterlik bireyin kendine olan güvenin yansıtılmaktadır. Eğer bireyin güçlü öz yeterlik inancı mevcut ise stres düzeyi azalacak, başarı ve iyilik durumu da artacaktır.^(9,10) Açıköz ve arkadaşları⁽⁶⁾ tarafından yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik algı düzeyleri arttıkça klinik uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Yapılan başka bir çalışmada ise hemşirelik öğrencilerinin kendilerine yönelik negatif düşüncelerinin akademik başarılarını da olumsuz etkilediği saptanmıştır.⁽¹¹⁾

Bu bilgiler doğrultusunda, bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin eğitim stresi üzerine etkisini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Böylece, hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin değerlendirilmesi, yeni öğretim stratejileri geliştirmeleri konusunda eğitimcilerle yardımcı olabilir.

Araştırma soruları:

1. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında

fark var mıdır?

2. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında fark var mıdır?
3. Katılımcıların Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği alt boyut ve toplam puanı ile Genel Öz Yeterlik Ölçeği alt boyut ve toplam puanları arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Türü, Evreni ve Örneklemi

Tanımlayıcı özellikte olan araştırmanın evrenini bir kamu üniversitesinin sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümünde 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim gören toplam 266 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeden evreninin tamamına ulaşılmaya planlanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 252 öğrenciden 6'sı anketi eksik doldurduğu için çalışmadan çıkarılmış ve araştırmanın örneklemi toplam 246 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Mayıs-Haziran 2018 tarihleri arasında araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Veri toplama Tanıtıcı Bilgi Formu, Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ) ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖÖ) kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Bu form, yaş, cinsiyet, öğrenim gördüğü sınıf, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, Öğrenim gördüğü bölüme isteyerek gelme durumu gibi tanıtıcı özellikler içeren toplam 6 sorudan oluşmaktadır.

Genel Öz Yeterlik Ölçeği: Ölçeğin 23 maddelik özgün formu 1982 yılında Sherer ve arkadaşları⁽¹²⁾ tarafından geliştirilmiştir. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirliği Yıldırım ve İlhan⁽¹³⁾ tarafından yapılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) 0.89 bulunmuştur. Ölçek, "Sizi ne kadar tanımlıyor?" sorusuna "hiç" ve "çok iyi" yanıtları arasında değişen cevapların yer aldığı beşli Likert formatındadır. Ölçekteki 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 16 ve 17. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin "Başlama" (2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 17), "Yılmama" (3, 13, 14, 15, 16), "Sürdürme" (1, 8, 9) olmak üzere toplam 3 alt boyutu vardır. Ölçek toplam puanı 17-85 arasında değişebilmektedir. Puanın artması öz yeterlik inancının arttığını göstermektedir.

Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği: Rhead⁽¹⁴⁾ (1995) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemizde için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Karaca ve arkadaşları⁽¹⁵⁾ (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) 0.89 olarak tespit edilmiştir. 32 maddelik HESÖ, dördümlü Likert (0-3 puan) tipindedir. Ölçek "Uygulama Stresi" ve "Akademik Stres" olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. "Uygulama Stresi" alt boyutu: 4, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 24, 25, 27, 29, 32. maddeler; "Akademik Stres" alt boyutu

ise:1,2,3,6,8,10,12,14,17,20,22,23,26,28,30,31. maddelerden oluşmaktadır. Her bir alt boyutu 0-48 arasında değer alan ölçeğin toplam puanı 0-96 arasındadır ve puanın artması stresin arttığına işaret etmektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi

İstatistiksel çözümler için SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için kolmogorov smirnov p değerinin 0.05 ten büyük, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ise +2, -2 değer aralığında olması şartı aranmıştır.⁽¹⁶⁾ Normallik testi sonucunda yaş, sınıf, algılanan akademik başarı, babanın eğitim durumu, mesleğe isteyerek gelme, HESÖ ile GÖÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları değişkenlerinin normal dağılım gösterdiği; cinsiyet, annenin eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumu değişkenlerinin ise normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama gibi tanımlayıcı istatistikler ile bağımsız 2'li gruplarda t testi, 3'lü gruplarda one-way anova (gruplar arası farklılık anlamlı çıkarsa post-hoc tukey testi) ve kruskall-wallis testi, ölçekler ve alt boyutlar arasındaki ilişkiyi tespit etmek için pearson korelasyon analizi ve bağımsız değişkenlerin HESÖ toplam puanına etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. P<0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etiği

Çalışmanın yapılabilmesi için etik kuruldan (No: 71522473/050.01.04/130) ve çalışmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin, öğrencilerden ise araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak yazılı ve sözlü sözlü onam alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde %75.6'sının kadın ve %32.1'inin 2.sınıf düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %78.5'inin algılanan akademik başarı seviyesi orta, %76'sının anne eğitim düzeyi, %50.8'inin ise baba eğitim düzeyi ilkököl ve altıdır. Katılımcıların %96.7'si ailesinin ekonomik durumunun orta düzeyde olduğunu ve %72.4'ü mesleğe isteyerek geldiğini ifade etmiştir.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin GÖÖ "Başlama" puan ortalaması 33.94±7.01, GÖÖ "Yılmama" puan ortalaması 17.55±4.14, GÖÖ "Sürdürme" puan ortalaması 9.97±2.44, GÖÖ toplam puan ortalaması 61.46±11.94, HESÖ "Uygulama Stresi" puan ortalaması 31.86±7.97, HESÖ "Akademik Stres" puan ortalaması 32.20±7.53 ve HESÖ toplam puan ortalaması 64.07±14.56 olarak tespit edilmiştir (Tablo 1).

Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerine göre GÖÖ, HESÖ ve alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında anne ve babanın eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu ve

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin GÖÖ İle HESÖ ve Alt Boyutlarının Puan Ortalamaları Dağılımı

Ölçekler	Madde Sayısı	$\bar{x}\pm SS$	Min. Puan	Maks. Puan	Med-yan
GÖÖ Başlama	9	33.94±7.01	16	45	35.00
GÖÖ Yılmama	5	17.55±4.14	5	25	18.00
GÖÖ Sürdürme	3	9.97±2.44	4	15	10.00
GÖÖ Toplam	17	61.46±11.94	28	85	63.50
HESÖ Uygulama Stresi	16	31.86±7.97	10	48	33.00
HESÖ Akademik Stres	16	32.20±7.53	5	46	33.00
HESÖ Toplam	32	64.07±14.56	16	89	65.00

mesleğe isteyerek gelme durumuna göre ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0.05) (Tablo 2).

Katılımcıların cinsiyetine göre HESÖ Uygulama Stresi ve HESÖ toplam puan ortalamaları kadınlarda daha yüksek olmak üzere iki grup arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0.05) (Tablo 2).

Hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile GÖÖ "Başlama", GÖÖ "Sürdürme", GÖÖ toplam ve HESÖ "Akademik Stres" puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Bu sonuca göre 4. Sınıfta okuyan öğrencilerin GÖÖ "Başlama", GÖÖ "Yılmama" ve GÖÖ toplam puanları diğer sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. HESÖ "Akademik Stres" alt boyutunda ise 1. Sınıf öğrencilerinin, 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden daha düşük akademik stres seviyesine sahip oldukları görülmüştür (p<0.05) (Tablo 2).

Öğrencilerin algılanan akademik başarı durumuna göre GÖÖ "Başlama", GÖÖ "Yılmama" ve GÖÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu ve algılanan akademik başarı düzeyi düşük olanların puan ortalamalarının da daha düşük olduğu tespit edilmiştir (p<0.05) (Tablo2).

Katılımcıların HESÖ Uygulama ve toplam puan değişkenleri ile GÖÖ Sürdürme alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05). Araştırmaya Katılan öğrencilerin HESÖ alt boyutları ve toplam değişkenleri ile GÖÖ Başlama, Yılmama ve Toplam değişkenleri arasında negatif yönlü, zayıf ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.001). HESÖ Akademik alt boyutu ile GÖÖ Sürdürme alt boyutu arasında negatif yönde ve zayıf olmak üzere anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0.05) (Tablo 3).

Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre çalışmada bağımsız değişkenlerden cinsiyet, sınıf ve GÖÖ toplam puanının HESÖ toplam puanını yordamakta ilişkili faktörler olduğu

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin GÖÖ İle HESÖ ve Alt Boyutlarının Puan Ortalamaları Dağılımı

	GÖÖ Başlama	GÖÖ Yılmama	GÖÖ Sürdürme	GÖÖ Toplam	HESÖ Uygulama Stresi	HESÖ Akademik Stres	HESÖ Toplam
	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$	$\bar{x} \pm SS/Q2(Q1-Q3)^*$
Cinsiyet							
Kadın	34.49 ± 6.47	17.47 ± 3.90	10.09 ± 2.35	62.04 ± 11.02	32.72 ± 7.83	32.71 ± 7.42	65.43 ± 14.34
Erkek	32.23 ± 8.31	17.80 ± 4.81	9.60 ± 2.69	59.63 ± 14.37	29.20 ± 7.87	30.63 ± 7.72	59.83 ± 14.54
	t=1.924 p=0.058	t=-0.478 p=0.634	t=1.342 p=0.181	t=1.193 p=0.236	t=3.025 p=0.003	t= 1.866 p=0.063	t=2.620 p=0.009
Sınıf							
1.Sınıf ^a	32.95 ± 6.99	17.00 ± 3.92	9.50 ± 2.39	59.45 ± 11.80	31.41 ± 8.29	29.91 ± 7.31	61.31 ± 14.74
2.Sınıf ^b	33.91 ± 7.64	17.91 ± 4.88	9.76 ± 2.46	61.58 ± 13.44	31.94 ± 8.19	33.89 ± 7.18	65.82 ± 14.62
3.Sınıf ^c	32.87 ± 7.31	16.88 ± 3.60	10.15 ± 2.55	59.90 ± 11.55	32.04 ± 8.00	33.23 ± 7.70	65.27 ± 14.90
4.Sınıf ^d	37.15 ± 4.01	18.71 ± 3.33	10.98 ± 2.12	66.82 ± 7.46	32.32 ± 7.10	31.80 ± 7.53	64.12 ± 13.40
	F=3.896**/ a,b,c<d p=0.010	F= 2.187 p= 0.090	F=3.637*/ a,b,c<d p=0.013	F=3.899*/ a,b,c<d p=0.010	F= 0.135 P= 0.939	F=4.125*/ b,c,d<a p= 0.007	F=1.392 p= 0.246
Algılanan Akademik Başarı							
Düşük ^a	29.86 ± 8.44	14.95 ± 5.22	9.05 ± 2.82	53.86 ± 15.00	32.59 ± 7.18	34.64 ± 6.10	67.23 ± 12.66
Orta ^b	34.29 ± 6.48	17.70 ± 3.73	9.98 ± 2.31	61.97 ± 10.66	31.92 ± 8.12	32.23 ± 7.50	64.15 ± 14.68
Yüksek ^c	34.65 ± 8.34	18.48 ± 5.05	10.55 ± 2.85	63.68 ± 15.16	30.97 ± 7.65	30.32 ± 8.33	61.29 ± 14.96
	F=4.225*/b,c<a p=0.016	F=5.438*/b,c<a p=0.005	F=2.476 p=0.086	F=5.349*/b,c<a p=0.005	F=0.291 p=0.748	F=2.136 p=0.120	F=1.086 p=0.339
Annenin Eğitim Durumu							
İlkokul ve Altı	34.14 ± 6.95	18.00 ± 4.33	10.07 ± 2.50	62.22 ± 12.17	30.87 ± 8.38	32.02 ± 7.80	62.89 ± 15.36
Ortaöğretim	33.93 ± 7.04	17.37 ± 3.79	9.65 ± 2.43	60.96 ± 11.64	32.36 ± 7.96	31.71 ± 7.42	64.07 ± 14.45
Lisans ve Lisansüstü	33.16 ± 7.32	16.31 ± 4.10	10.44 ± 2.23	59.90 ± 11.98	34.34 ± 5.47	34.31 ± 6.58	68.65 ± 10.56
	F=0.251 p=0.778	F=2.279 p=0.105	F=1.456 p=0.235	F=0.600 p=0.550	F=2.729 p=0.067	F=1.492 p=0.227	F=2.017 p=0.135
Babanın Eğitim Durumu							
İlkokul ve Altı	34.14 ± 6.95	18.00 ± 4.33	10.07 ± 2.50	62.22 ± 12.17	30.87 ± 8.38	32.02 ± 7.80	62.89 ± 15.36
Ortaöğretim	33.93 ± 7.04	17.37 ± 3.79	9.65 ± 2.43	60.96 ± 11.64	32.36 ± 7.96	31.71 ± 7.42	64.07 ± 14.45
Lisans ve Lisansüstü	33.16 ± 7.32	16.31 ± 4.10	10.44 ± 2.23	59.90 ± 11.98	34.34 ± 5.47	34.31 ± 6.58	68.65 ± 10.56
	F=0.251 p=0.778	F=2.279 p=0.105	F=1.456 p=0.235	F=0.600 p=0.550	F=2.729 p=0.067	F=1.492 p=0.227	F=2.017 p=0.135
Ailenin Ekonomik Durumu							
Kötü	32.50(25.50- 40.25)	17.50(13.00- 20.25)	9.50(7.75-11.75)	58.50(48.50- 71.50)	28.50(17.50- 39.75)	33.50(24.50- 40.50)	63.00(42.00- 78.75)
Orta	35.00(30.00- 39.00)	18.00(14.75- 20.00)	10.00(8.00- 12.00)	63.50(54.75- 70.00)	33.00(27.00- 37.00)	33.00(28.00- 38.00)	65.50(56.00- 76.00)
İyi	40.00(29.25- 37.25)	22.50(15.75- 24.50)	12.50(9.00- 16.25)	75.00(55.50- 63.50)	14.00(9.00- 18.50)	21.00(11.25- 26.75)	35.00(20.25- 38.75)
	kw=2.201 p=0.333	kw=3.360 p=0.186	kw=2.476 p=0.290	kw=3.972 p=0.137	kw=5.823 p=0.054	kw=3.423 p=0.181	kw=5.013 p=0.082
Mesleğe İsteyerek Gelme							
Evet	34.31 ± 6.72	17.70 ± 4.00	10.10 ± 2.33	62.11 ± 11.37	31.80 ± 8.09	31.68 ± 7.60	63.48 ± 14.71
Hayır	32.97 ± 7.68	17.18 ± 4.48	9.62 ± 2.70	59.76 ± 13.25	32.03 ± 7.68	33.57 ± 7.23	65.60 ± 14.13
	t=1.341 p=0.181	t=0.882 p=0.379	t=1.391 p=0.165	t=1.379 p=0.169	t=-0.204 p=0.839	t=-1.772 p=0.078	t=-1.024 p=0.307

Parametrik testlerde ortalama ve standart sapma verilmiştir t: t test, F: Anova, kw: Kruskal Wallis. * Q2(Q1-Q3): 1.,2. ve 3. çeyrekler **Post HocTukey Test

bulunmuştur (p<0.05). Algılanan akademik başarı, anne ve babanın eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu ve mesleğe isteyerek gelme değişkenlerinin ise bağımsız etkileri

saptanmamıştır (p>0.05). GÖÖ toplam puanının negatif olarak HESÖ toplam puanının yaklaşık %28'ini yordadığı tespit edilmiştir (p<0.001) (Tablo 4).

Tablo 3. Katılımcıların GÖÖ- HESÖ Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Korelasyonları

	GÖÖ Başlama	GÖÖ Yılmama	GÖÖ Sürdürme	GÖÖ Toplam
HESÖ Uygulama				
r	-0.221**	-0.270**	-0.062	-0.236**
p	<0.001	<0.001	0.332	<0.001
HESÖ Akademik				
r	-0.249**	-0.298**	-0.136*	-0.281**
p	<0.001	<0.001	0.033	<0.001
HESÖ Toplam				
r	-0.250**	-0.298**	-0.105	-0.275**
p	<0.001	<0.001	0.102	<0.001

*p<0.05, **p<0.001

Tablo 4. Bağımsız Değişkenlerin HESÖ Toplam Puanına Etkisini Gösteren Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	R	R ² Change	Adjusment R ²	β	t	p
HESÖ	0.382	0.146	0.117			
Cinsiyet				-0.196	-3.137	0.002
Sınıf				0.128	2.046	0.042
Algılanan Akademik Başarı				-0.091	-1.423	0.156
Annenin Eğitim Durumu				-0.036	-0.541	0.589
Babanın Eğitim Durumu				0.091	1.351	0.178
Ailenin Ekonomik Durumu				-0.056	-0.914	0.362
Mesleğe İsteyerek Gelme				0.066	1.070	0.286
GÖÖ				-0.275	-4.462	<0.001

Tartışma

Öğrencilerde GÖÖ toplam puan ortalaması 61.46±11.94'tür. Ölçekten alınan en yüksek puanın 85 olduğu düşünüldüğünde katılımcıların ortalamasının üzerinde genel öz yeterlik davranışı göstermektedir (Tablo 1). Çalışma bulgumuza benzer şekilde sağlık yüksekokulu öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin incelendiği çalışmalarda öz yeterlik puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir.^(17,18)

Çalışmada HESÖ toplam puan ortalaması 64.07±14.56'dır. Ölçekten alınan en yüksek puan 96 olduğu için öğrencilerin ortalamasının üzerinde eğitim stresi yaşadıkları söylenebilir (Tablo 1). Ergin ve arkadaşları⁽¹⁹⁾ yaptıkları bir çalışmada, HESÖ toplam puan ortalamasını 59.27±19.81 bulurken, Ağaçdiken ve arkadaşları⁽²⁰⁾ 62.23±16.01 olarak tespit

etmişlerdir. Literatür bulguları çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada ailenin ekonomik durumu, anne ve babanın eğitim durumu ve mesleğe isteyerek gelme faktörlerine göre katılımcıların HESÖ ile GÖÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0.05) (Tablo 2).

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetine göre HESÖ uygulama stresi ve HESÖ toplam puan ortalamaları kız öğrencilerde daha yüksek olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, HESÖ akademik stres alt boyutunda 1. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının daha düşük ve sınıflar arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Yapılan bir çalışmada katılımcıların HESÖ toplam puan ortalamasında sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunamazken, cinsiyete göre kadınlarda erkeklere göre daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir.⁽²¹⁾ Küçükakça ve arkadaşları⁽²²⁾ HESÖ alt boyut ve toplam puanları bakımından kız öğrencilerin ve 4.sınıf düzeyinde olanların daha yüksek stres yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kılıç⁽²³⁾, 2. ve 3. sınıf düzeyi öğrencilerin 1.ve 4. Sınıf öğrencilerine göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre HESÖ toplam ve uygulama stresi alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğunu ve puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bildirmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre yaşamış oldukları farklı stres faktörlerinin bulunduğu üst sınıflarda klinik ve teorik ders içeriklerinin yoğunlaşmasıyla stres düzeyinin arttığı düşünülebilir.

Çalışmada katılımcıların sınıf düzeyleri ve akademik başarı durumuna göre GÖÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Vural ve Keskin⁽²⁴⁾ 2. sınıf hemşirelik öğrencilerinde GÖÖ toplam puanını diğer sınıf düzeylerine göre yüksek ve anlamlı bulurken, Kızılcı ve arkadaşları⁽²⁵⁾ öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öz yeterlik ölçeği toplam puanında anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır. Yurt dışında yapılmış olan bazı çalışmalarda ise akademik başarı düzeyi yüksek olan hemşirelik öğrencilerinde, GÖÖ toplam puanı daha yüksek ve gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.^(26,27) Öğrencilerin sınıf düzeylerinin artması ile birlikte mesleğe yönelik bilgi ve becerilerini de geliştireceği ve bu durumun öz yeterlikleri üzerinde pozitif algı oluşturacağı düşünülebilir. Ayrıca öz yeterlik düzeyinin yüksek olmasının akademik başarı durumunu olumlu etkileyeceğini söyleyebiliriz.

Çalışmada HESÖ toplam puanı ile GÖÖ toplam puanı arasında negatif yönde ve zayıf bir ilişki bulunmuştur (Tablo3). Varghese ve arkadaşlarının⁽²⁸⁾ yapmış oldukları bir çalışmada öğrencilerde görülen yüksek stres düzeyinin öz yeterlik algısını azalttığı ve iki değişken arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Güney Kore'de hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise öz yeterlik ve stres düzeyi arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.⁽²⁹⁾ Öğrencilerin öz yeterlik algısının yüksek olması

eğitim sırasında yaşadıkları stresi, motive edici bir faktör olarak değerlendirmelerine neden olabilir.

Çalışmada bağımsız değişkenlerden cinsiyet, sınıf ve GÖÖ toplam puanlarının HESÖ toplam puanını yordayan ilişkili faktörler olduğu bulunmuştur. GÖÖ toplam puanının negatif olarak HESÖ toplam puanının yaklaşık %28'ini yordadığı tespit edilmiştir (Tablo 4). Literatürde, klinik uygulamalarda hata yapma korkusu, sınav kaygısı, hastaların hemşirelik öğrencilerine güvenmemeleri,⁽³⁰⁾ bilgi ve beceri eksikliği, iş yükü fazlalığı, öğretim elemanı baskısı⁽³¹⁾ gibi durumların hemşirelik eğitiminde karşılaşılan stres ile ilişkili faktörler olduğu bildirilmiştir. Ayrıca hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada klinik eğitimde algılanan stres üzerinde öz yeterlik algısının etkili olduğu saptanmıştır.⁽³²⁾ Literatür ve çalışma bulgularına göre, hemşirelik eğitimi stresi üzerinde çevresel faktörlerin etkisi olduğu kadar bireysel faktörlerinde etkili olabileceği görülmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres düzeylerinin cinsiyet ve sınıf değişkenlerinden; öz yeterlik düzeylerinin ise sınıf ve akademik başarı değişkenlerinden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim sürecinde yaşamış oldukları stres ile öz yeterlik düzeyleri arasında zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Çalışmamızın sonuçları doğrultusunda, hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri boyunca deneyimledikleri stres türünün, derecesinin ve stresle baş etme yollarının değerlendirilmesi önerilebilir. Stresle olumsuz baş etme davranışlarının yerini olumlu beceriler alabilmesi için farkındalık programları oluşturulabilir. Ayrıca hemşirelik eğitimi stres düzeyini etkileyebileceği düşünülen diğer değişkenlerin de incelendiği gelecek çalışmalar konuya ışık tutacaktır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sadece bir okulda yürütülmesi sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Erkek öğrenci sayısının kadın öğrencilerden az olması çalışmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aslan H, Aktürk U. Nursing education stress levels of nursing students and the associated factors. *Annals of Medical Research*. 2018;25(4):660-6. doi: 10.5455/annalsmedres.2018.06.108.
- Khater W, Akhu-Zaheya LM, Shaban I. Sources of stress and coping behaviours in clinical practice among baccalaureate nursing students. *Int J Humanit Soc Sci*. 2014;4(6):194-202. Available from: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_4_No_6_April_2014/20.pdf
- Akhu-Zaheya LM, Shaban I, Khater W. Nursing students' perceived stress and influences in clinical performance. *IJANS*. 2015;4(2):44-8. doi: 10.14419/ijans.v4i2.4311.
- Mankan T, Polat H, Cengiz Z, Sevindik F. Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Inönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2016;5(1):10-5. Available from: <https://docplayer.biz>.

- tr/38565415-Hemşirelik-ogrencilerinin-ilk-klinik-stres-duzeyleri-ve-etkileyen-faktorler.html
- Çelikkalp Ü, Aydın A, Temel M. Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime ilişkin görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2010;3(2):2-14. Available from: https://www.researchgate.net/publication/322835444_Bir_Saglik_Yuksekokulu_Hemşirelik_Bolumu_Ogrencilerinin_Aldiklari_Egitime_Iliskin_Gorusleri
- Açıksöz S, Uzun Ş, Arslan F. Hemşirelik öğrencilerinde öz yeterlik algısı ile klinik uygulamaya ilişkin kaygı ve stres durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*. 2016;58:129-35. Available from: http://gulhanemedj.org/uploads/pdf/pdf_GMJ_1004.pdf
- Pozam M, Zaybak A. Klinik performansta öz-yeterlik ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2016;32(3):100-17. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/825048>.
- Arseven A. Öz yeterlik: Bir kavram analizi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 2016;11:63-80. doi: 10.7827/TurkishStudies.10001.
- Dikmen Y, Denat Y, Başaran H, Filiz NY. Hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Contemporary Medicine*. 2016;6(3):206-13. doi: 10.16899/ctd.93945.
- Cziraki K, Read E, Laschinger HKS, Wong C. Nurses' leadership self-efficacy, motivation, and career aspirations. *Leadership in Health Services*. 2018;31(1):47-61. doi: 10.1108/LHS-02-2017-0003.
- Duran S, Karadaş A, Kaynak S. Hemşirelik öğrencilerinin olumsuz otomatik düşünceleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Kocaeli Medical Journal*. 2017;6(2):30-7. Available from: <https://hdl.handle.net/20.500.12462/3620>
- Sherer M, Maddux JE, Mercandante B, Prentice-Dunn S, Jacobs B, Rogers RW. The self-efficacy scale: Construction and validation. *Psychological Reports*. 1982;51:663-71. doi: 10.2466/pr0.1982.51.2.663.
- Yıldırım F, İlhan Ö. Genel öz yeterlik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2010;21(4):301-08. Available from: <http://www.turkpsikiyatri.com/pdf/c21s4/301-308.pdf>
- Rhead M. Stress among student nurses: Is it practical or academic? *Journal of Clinical Nursing*. 1995;4(6):369-76. Available from: doi: 10.1111/j.1365-2702.1995.tb00038.x.
- Karaca A, Yıldırım N, Ankaralı H, Açıköz F, Akkuş D. Hemşirelik eğitimi stres ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2014;16(2):29-40. Available from: http://hemarge.org.tr/ckfinder/userfiles/files/2014/SAYI_2/4.pdf
- Alpar R. Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik. 2nd ed. Ankara: Detay Yayıncılık; 2012. p. 159.
- Karadağ E, Derya AY, Ucuzal M. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin öz-etkililik-yeterlik düzeyleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2011;4(1):13-20. Available from: <http://hemşirelik.maltepe.edu.tr/dergiler/nisan/13-20.pdf>
- Çetinkaya A, Özmen D, Fadiloğlu Ç. Geleceğin sağlık profesyonellerinin öz-etkililik-yeterlik düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2014;3(4):1045-55. Available from: <http://dergipark.gov.tr/gumussagbil/issue/23831/253882>
- Ergin E, Çevik K, Çetin SP. Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin algıladığı stres ve stresle baş etme davranışlarının incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2018;15(1):16-22. doi: 10.5222/HEAD.2018.016.
- Ağaçdiken S, Boğa NM, Özdelikara A. Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimine yönelik yaşadıkları stres düzeylerinin belirlenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2016;1(1): 25-41. Available from: <http://dergipark.gov.tr/jshs/issue/24525/259859>
- Yıldırım N, Karaca A, Ankaralı H, Açıköz F, Akkuş D. Hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları stres ve ilişkili faktörler. *Clinical and Experimental Health Sciences*. 2016;6(3):121-8. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226392>
- Küçükakça G, Güven ŞD, Kolutek R, Taylan S. The determination of stress experienced by nursing under graduate students during their education. *International Scholarly and Scientific Research & Innovation*. 2017;11(1):198-01. Available from: <https://pdfs.semanticscholar.org/c634/bbe52c1515553a72576165868413a44cdd7b.pdf>
- Kılıç FH. Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresi ve mesleki benlik saygısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2018;5(1):49-59. doi: 10.31125/hunhemsire.431130.
- Vural M, Keskin N, Çoruh Y. Research of social appearance anxiety and

- self-efficacy of the students entered university by special talent exam. IJESE. 2017;12(9):2063-71. Available from: <http://www.ijese.net/makale/1968>
25. Kızılıcı S, Mert H, Küçükgüçlü Ö, Yardımcı T. Hemşirelik fakültesi öğrencilerinin öz etkililik düzeyinin cinsiyet açısından incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2015;8(2):95-100. Available from: <http://www.deuhyoedergi.org/index.php/DEUHYOED/article/view/173>
 26. Zhang ZJ, Zhang CL, Zhang XG, et al. Relationship between self-efficacy beliefs and achievement motivation in student nurses. CNR. 2015;2(2):67-70. doi: 10.1016/j.cnre.2015.06.001.
 27. Ahsan ul Haq. Association between socio-demographic background and self-esteem of university students. Psychiatric Quarterly. 2016;87(4):755-62. doi: 10.1007/s11126-016-9423-5.
 28. Varghese RP, Norman TSJ, Thavaraj HS. Perceived stress and self efficacy among college students: A global review. International Journal of Human Resource. 2015;5(3):15-24. doi: 10.2139/ssrn.2703908.
 29. Kim H, Lee E, Park SY. Critical thinking disposition, self-efficacy, and stress of korean nursing students. Indian Journal of Science and Technology. 2015;8(18):1-5. doi: 10.17485/ijst/2015/v8i18/76710.
 30. Yılmaz EB. Academic and stress, stress resources and ways of coping among turkish first-year nursing students in their first clinical practice. Kontakt. 2016;18(3):160-6. doi: 10.1016/j.kontakt.2016.08.001.
 31. Elsayes HA, Obied HK. Association between senior nursing students' perceived stress and learning environment in clinical practice. J Nurs Educ Pract. 2018;8(3):126-36. doi: 10.5430/jnep.v8n3p126.
 32. Zengin N. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinde öz-etkililik-yeterlilik algısı ve klinik uygulamada yaşanan stresle ilişkisinin incelenmesi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2007;10(1):49-57. Available from: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/29346>